

Међународни научни скуп *На рубу хришћанске Европе: Прекретнице заједничке српско-мађарске прошлости*,
Београд, 21–22. 2. 2019.

У организацији Мађарске академије наука из Будимпеште, Института за новију историју Србије и Историјског института из Београда, у Мађарском културном центру у Београду је 21. и 22. фебруара ове године одржан међународни научни скуп *На рубу хришћанске Европе: Прекретнице заједничке српско-мађарске прошлости*. Циљ скупа је био да се са научног становишта осветле важни моменти из хиљагодишње међусобно испреплетане историје два народа. На скупу је учествовало двадесетчетворо научника из обе земље, претежно историчара, а конференција је била подељена у хронолошко-тематски структуриране блокове. Планирано уводно предавање академика проф. др Љубодрага Димића је морало да буде у последњем тренутку отказано.

Први панел првог дана скупа је био насловљен „Мађарско-српски војни односи“. У оквиру њега је Тамаш Палошфалви из Историјског института МАН одржао излагање у коме је приказао како је пропуштена прилика да Лазар Бранковић, син деспота Ђурђа, постане краљ Угарске после смрти Алберта Хабзбуршког. У излагању је јасно изложио унутрашњополитичку ситуацију и спољнополитички контекст догађаја. У свом излагању „Међуречје Саве и Дрине у XV веку“, Невен Исаиловић из Историјског института се бавио територијалним и другим променама у тој области током бурног XV века. Саболч Варга из Историјског института МАН, у свом реферату под насловом „Пријатељ или непријатељ: слојеви српско-мађарских односа у XVI веку“, дао је вредан допринос „слици другога“ – у овом случају питању како су Срби виђени у мађарским историјским изворима током XVI века. Констатовао је да се та слика мењала са променом војно-политичке ситуације, а да су Срби перципирани прво као јунаци, а касније као издајници. Указао је на то да оваква слика није увек одговарала историјским чињеницама. Роберт Херман из Војноисторијског архива Мађарске је говорио о српско-мађарском сукобљавању током револуције 1848/49. Тежиште његовог излагања је било на постепеном кварењу међунационалних односа које ни каснија делимична спремност на уступке угарске владе више није могла да исправи. Александар Хорват из Музеја Војводине је у свом реферату „Мађарска окупација Бачке и Барање у Другом светском рату“ изнео главне политичке и војне чињенице о мађарској окупацији ове две југословенске области. У свом излагању се осврнуо на злочине које су током окупације извршиле мађарске власти, али је спомenuо и неке локалне мађарске функционере који су успели да спрече покољ у својим местима током злогласне Рације. Професорка Сегединског универзитета у пензији Енико Шајти је говорила о наставку злочина на крају Другог светског рата – овог пута над Мађарима. У свом реферату је дала

преглед података – пре свега о броју жртава – који се може наћи у документима и историографским радовима.

Други панел под насловом „Политички и дипломатски односи“ отворила је сарадница Мађарског националног архива Јудит Гал својим рефератом о мађарско-српским династичким везама у доба Беле IV и Уроша I. Александар Крстић из Историјског института је говорио о улози српских деспота и властеле у државној структури Угарске и њиховом доприносу заједничкој борби против Османлија. На његово излагање се надовезао реферат Милоша Ивановића из истог института на тему „Матија Корвин и Срби“. Због спречености, Пал Фодор није излагао свој рад, а реферат Катарине Ковачевић је пребачен за наредни дан.

Поподновна сесија је имала тему „Друштво и црква“. Иштван Шош из Историјског института МАН говорио је о „Друштеном и правном положају Срба у Угарској 1690–1848“. Главни нагласак његовог излагања је био на правним документима и српским захтевима за аутономијом. Исидора Точанац Радовић из Историјског института је говорила о занимљивој повезаности угарског сабора 1764/65. и Хабзбурговаца који су из потпуно различитих разлога утицали на реформу Православне цркве у Угарској у XVIII веку. У истом тематском кругу је остао и Антал Молнар, директор Историјског института МАН, који је говорио о положају СПЦ у Угарској у XVIII веку. Као срж његовог излагања би се могла узети тврдња да је српска црква уживала аутономију под Турцима, те да ју је током Велике сеобе пренела у Угарску, тј. да црквена аутономија није нешто што је настало тек преласком под власт Хабзбурговаца. Ненад Нинковић са Филозофског факултета у Новом Саду је говорио о значају Илирске дворске депутације (и других њених инкарнација) за Србе у Угарској – чак и мимо намера оснивача. Нино Делић из Историјског института је говорио о демографском развоју Срба у Угарској у другој половини XIX века. На основу пописа је приказао опадање броја и удела Срба у укупном становништву јужне Угарске.

Први панел другог дана скупа је носио наслов „У мањини“. Отворила га је Катарина Ковачевић са Филозофског факултета у Београду излагањем о мађарским избеглицама у Југославији 1956–57. године. У њему је изнела југословенску политику према том питању, обиље статистичких података, а приказан је и краћи савремени пропагандни филм. Михаел Антоловић са Педагошког факултета Универзитета у Новом Саду је говорио о мађаризацији Немаца у Угарској. У свом јасно структурираном излагању је ставио овај феномен у шири контекст – који се директно тичао и Срба у Угарској. Ласло Биро из Историјског института МАН је говорио о положају мађарске националне мањине у Краљевини СХС/Југославији а Гојко Маловић, дугогодишњи сарадник Архива Југославије, о оптантима из две земље током 20-их година XX века. На крају овог панела Агнеш Озер из Му-

зеја Војводине је одржала више проблемско него фактографско излагање о положају Мађара у Војводини током периода социјализма.

Последњи панел на скупу, „Култура, просвета, слика другог“ отпочео је врло садржајним излагањем Золатана Ђереа са Филозофског факултета у Новом Саду о демографском и посебно урбанистичком развоју тог града током последњих деценија постојања Хабзбуршке мнархије. Он је показао континуитет реализације планова урбаног развоја током више деценија, чак и после распада Двојне монархије. Ференц Немет са истог факултета је одржао врло занимљиво предавање о сарадњи мађарских и српских књижевника у Војводини током међуратног раздобља. Из њега се видело да су ти односи, мимо очекивања, били врло добри и богати, посебно ако се узме у обзир укупан положај мађарске мањине и односи две земље. Биљана Шимуновић Бешлин, такође са Филозофског факултета у Новом Саду, говорила је о развоју српског и мађарског школства у Војводини током последњих деценија Аустро-Угарске и првих деценија Југославије кроз призму искуства и деловања др Милана Петровића. Арпад Хорњак са Историјског института МАН је говорио о слици Срба у мађарским дипломатским документима и релевантној штампи током међуратног периода, показавши зависност те слике од стања међудржавних односа. Последњи панел је завршен излагањем Имреа Реша са истог института. Он је говорио о мотивацији и начину бављења српском историјом двојице истакнутих мађарских историчара и политичара, Бењамина Калаја и Лајоша Талоција.

Скуп је завршен округлим столом на коме је неколицина учесника скупа, предвођена директорима института, Милетом Бјелајцем, Срђаном Рудићем и Анталом Моларом, разговарала о могућностима даље српско-мађарске сарадње. Предложено је организовање специјализованих научних скупова, проучавање појединих тема, заједнички зборници и објављивање радова у часописма друге партнерске земље.

Скуп *На рубу хришћанске Европе* је окупио еминентне стручњаке за историју оба народа који су саопштили низ врло квалитетних реферата о разним аспектима међусобних односа. Иако времена за дискусије није било током радног дела скупа, до њих је долазило током пауза између панела, као и током заједничке вечере. У целини одлично организована конференција, тако је ипак омогућила размену мишљења и искустава, као и упознавање научника из две земље. Мађарски културни институт се показао као одличан домаћин, па се треба надати да ће се сарадња научника и установа из две земље наставити.

Зоран ЈАЊЕТОВИЋ